

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 5. No. 18. 1940

TÜRK HAKİMİ FARABİNİN UDU

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

Hakim ve feylesof Farabinin tercemei halinden bâhis eserlerde musikişinas olduğunu ve bir musiki aletinin tarafından keşfedildiğini öğreniyoruz. (Elmedhal fi musiki) eserini musiki tarihi âlimleri pek mühim buluyorlar. Bunun fransızcası da basılmıştır (1).

İbni Ebi Usaybia, Tabakatül'etıbbâ eserinde (2): (Farabi) ilmi musikinin nazariyat ve ameliyatında gayei kusvaya vasıl olmuştu. Mu-maileyh bir musiki aleti icad etmişti. Çaldığı vakitte insanın bilcümle hissiyat ve infialâtını tahrik ederdi, diyor.

(سيف الدولة حمداني) nin sazen-deleri biraz fasıl yapıdıkta şeyh (Farabi) ademi iltifat ve çendan istimama tekayyüd etmeyip kendi cebinden biraz ağaç parçaları çıkarıp birbirlerine zam ve bir garib saz peyda ve serâgazi negamât eyledikte ehali meclise dıhk (gülme) ârız olup ol kadar güldüler ki bi-hud olunca ondan ol aleti bozup üslûbi âhar üzere edip çaldıkta cümle bükâ edip ağlaştılar ve yine bozup bir tarzı âhar üzere çaldıkta cümlesi hâba varıp Farabi dahi âlâtın alıp bir kimse vâkif olmaksızın çıkıp gitti. Hâbdan kalktıktan Farabiden nişan bulmadılar. Seyfûddevele buna pek ziyade muhabbet edip ikram eyledi . . . diye yazılıdır. Birinciden Farabinin iyi bir musikişinas olduğunu, bundan da musiki hakkındaki liyakatinin efsaneleştiğini öğreniyoruz. Demek ki Farabinin musikiye, musiki negamatına ve nazariyatına derin vukufu vardır.

(1) Kitabu L-Musiqi Al Kabir T. I ve II (Baron Rodolphe D'Erlanger) 1930, 1935, 1938 Paris. P. Geuthner

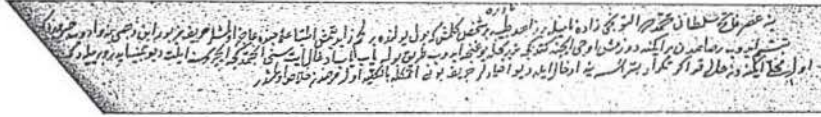
(2) Tıp Tarihi Enstitüsü kütüphanesi. Cilt 1. S. 134 - 140.

(3) Sütlücede Mahmud ağa camii imam ve hatibi Hasan Ayni nushasındaki nôtundan.

XV İNCİ ASIRDA HEKİM ALTINCIZADEYE AİT BİR MÜŞAHEDE

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

İstanbul kütüphanelerinde mevcut ve zamanında hepsinin birer sureti bir araya getirilerek ayrıca tıp tarihi kütüphanesi vücade getirilmesine lâayık olan eski tıp kitaplarımızın baş ve son taraflarına ilâve edilen boş sayfalarında zaman zaman kütüphanelerine intikal eden Türk hekimleri ve bu kitapların sahipleri tarafından gayet mühim malûmat ilâve edilmiştir. Bunların bir kısmı Türk tıp tarihi noktasından pek mühimdir. Bu malûmat daha henüz tıp tarihi kitaplarımıza geçmemiştir.

(Şekil 1)

Bunların mutlaka toplanarak neşredilmeleri lâzımdır. Biz tedkiklerimiz esnasında bunlardan çok değerli nûmuneler bulabiliyoruz. Buraya koyduğumuz ve Fatih devrinde yaşayan ve teracimi ahval kitaplarında Fatih devri hekimleri meyanında mühim bir mevkide zikredilen hekim Altıncızadenin (1) tıbbî bir müşahedesini haizi dikkattir. Biz bu-

(1) Osmanlı müelliflerinin izahatı miyanında :

(Fatih Sultan Mehmed Han devri ulema ve etibbâsından olup ilmi kıraat ve ilmi tıbda sahibi mümârese idi. Tercemei Şekayikte (nebatat ve aġebini isim ve resmini ve menafiu fevaidini bilmekte mehareti bulunduġu yazılmasına nazaran zamanına göre tarihi tabiatın nebatat ve hayvanat kısmile müfredatı tıbda mehareti anlaşılıyor. Habsi beyle karşı bir nevi sonda ameliyatı icra ederek hastayı kurtardığını tarih hikâye ediyor) kaydına tesadüf ediyoruz. Cilt 3. S. 202 - 203).

nu Süleymaniye kütüphanesinde Hamidi Evvel kitapları meyanında (Tıb: 1027) bulduğumuz Şerhi Mucizi Kanun boş sayfasında gördük (Şekil 1). Nadire namı altında şu izahatı buluyoruz:

— (Yine asrı Fatih sultan Mehmedde Altıncızade namile bir zahid tabibe bir şahıs gelmiş ki bevil yolunda bir lâhmi zaid bitmiş, etıbbâ ilâcında âcız olmuşlar. Harifi mezbur İbni zehebiye varıp haber verdikte tebessüm edip resastan bir iğne düzmüş. Ucu içine gittikçe tedricen yoğunca edip tariki beville bâb bâb idhal et seni incitmedikçe içerisine ilet deyu tenbih eder ve bir yıladek ol mahalli iğneden hali ko, eğer tekrar biter ise yine idhal eyle deyu ısmarlar. Harif bunu etmekle bilküllüye ol marazdan halâs olmuştur.)

Altunizade (burada İbni zehebi dendiğini de öğreniyoruz) Fatih devrinin etıbbâ zümresini teşkil eden 9 zatten biridir (1). Kendisinin bevlıyede de mütehassıs olduğu ve bir sonda yaptığı bu sondanın ucunun gittikçe yoğunca olduğunu ve hastanın ihlilindeki lâhmi zaidi tedaviye muvaffak olduğu rivayetine kıymet verilerek buraya da dercedilmiştir. Sondanın tarihi çok eskidir. Bunun tarihini tesbit mümkün değildir. İbni zehebimiz ise sondanın mucidi telâkki edilemez. Lâkin bu zat de eski bilgilere ve mevcut sondalara istinad ederek vak'asına göre icab eden bir sonda yapmıştır. Bu müşahede ileride Türk tıb tarihi ansiklopedisinde Altıncızade faslına dercedilecektir.

---

(1) Mir'âtı Kâinat (Nişancı zade) Köprülü kütüphanesi yazma nüshası